

Tarradellas i el restabliment de la Generalitat

El complex retorn del president de la Generalitat de Catalunya, Josep Tarradellas, a un Principat que havia votat esquerra el 15-J, via un Madrid reformista liderat per Adolfo Suárez i pel rei.

Després de les eleccions del 15 de juny de 1977 s'inicià a l'estat espanyol un llarg, complex i conflictiu procés d'institucionalització d'un sistema democràtic, emparat en el que en el futur havia de ser una monarquia constitucional. La ruptura democràtica que durant molts anys havia defensat el conjunt de l'oposició, tant als Països Catalans com a la resta de l'estat, havia deixat pas, definitivament, a una reforma política que en molts aspectes va implicar nombroses renúncies i rebaixes en els plantejaments polítics defensats fins llavors pel conjunt de l'oposició democràtica. Un dels aspectes més importants d'aquest procés se centrà en la institucionalització del règim autonòmic. La celebració dels vint-i-cinc anys del restabliment de la Generalitat de Catalunya i del retorn del president Josep Tarradellas ens permet recordar com es va produir la implantació de les autonomies en el conjunt dels Països Catalans i alhora revisar històricament el paper que Tarradellas va representar a Catalunya en tot el procés.

El restabliment de la Generalitat i el retorn de Josep Tarradellas. El triomf de les esquerres catalanes –socialistes i PSUC– en les eleccions del 15 de juny de 1977 contrastava obertament amb els resultats que s'havien produït al conjunt de l'estat i dels Països Catalans,

on en tots els casos la situació havia estat ben diversa. Però era evident que el resultat electoral donava un impuls renovat a la reivindicació autonòmica, tan present en totes les mobilitzacions que es produïen des de l'inici de la transició. El conjunt de forces democràtiques vertebrades a l'entorn de l'Assemblea de Catalunya havia plantejat el restabliment de l'Estatut d'autonomia de 1932 com a referent ineludible. I dins de la societat catalana existia un ampli consens a l'entorn de l'autonomia. Però el que semblava difícil de vehicular era el procediment concret amb què s'havia de restablir l'autonomia i el paper que Josep Tarradellas, president a l'exili de la Generalitat republicana, hi havia d'exercir. Perquè sobre aquest darrer aspecte abundaven més les desavinences que els acords. Ja abans de la celebració de les eleccions de juny s'havien posat en relleu les diferents estratègies existents, des del moment en què un sector de l'oposició democràtica –particularment Convergència Democràtica de Catalunya i el PSUC– pensaven que tot el protagonisme havia d'ésser de les forces de l'interior, mentre que altres sectors, com ERC i en certa manera també sectors del PSC (C) de Joan Reventós, creien que Tarradellas, com a dipositori de la legitimitat històrica, havia d'intervenir de manera decisòria en el procés de restabliment de la Generalitat. I no cal dir-ho, el mateix Tarradellas també era d'aquesta opinió.

El protagonisme de Tarradellas. Josep Tarradellas, de Saint-Martin-le-Beau estant, feia anys que desenvolupava una activitat política constant que s'incrementà després de la mort de Franco. Des de les seves famoses cartes "confidencials" que enviava a amics i coneguts d'arreu de Catalunya i de l'exili, on donava a conèixer les seves posicions polítiques sobre el que passava o deixava de passar a Catalunya, havia volgut deixar clar que la seva existència no era merament testimonial. De fet, l'acord fundacional del Consell de Forces Polítiques de Catalunya, l'organisme creat el 23 de desembre de 1975 i que agrupava els diferents partits polítics catalans, també manifestava "la voluntat que la més alta institució catalana –representa-

da pel president de la Generalitat— assumeixi el paper essencial que li correspon en el procés de constitució del govern provisional”. I sembla que també alguns sectors procedents del franquisme pensaven que el paper històric de Tarradellas no s'havia acabat. El dia 16 de febrer de 1976, per exemple, rebia a casa seva els senyors Fèlix Pastor Ridruejo, Milian Mestres, Navarro i Bofarull, comissionats per Fraga Iribarne, quan aquest era ministre de l'Interior del Govern presidit per Carlos Arias Navarro. I no cal dir que el peregrinatge de catalans cap al Clos Mosny, la residència de Tarradellas, s'havia incrementat en la mateixa mesura que creixien els seus partidaris a l'interior de Catalunya. Des d'aquesta posició Tarradellas, que els dies 10 i 11 d'abril de 1976 havia tingut una primera reunió amb el Consell de Forces Polítiques de Catalunya, llençava pocs dies després la iniciativa de crear una Assemblea Nacional Provisional de la Generalitat que superés l'Assemblea de Catalunya i el Consell de Forces Polítiques. La crida la féu pública el 28 de juny de 1976, quan l'Assemblea de Catalunya el dia 13 de juny havia donat a conèixer el seu “manifest per la ruptura”, un veritable cant de cigne. No cal dir que la crida de Tarradellas va tenir poc ressò, ja que, si bé semblava que tothom estava d'acord que el president havia de representar un paper, en canvi no quedaven prou clars quins havien d'ésser els seus límits.

A finals d'any, quan la “ruptura” havia deixat pas a la “reforma” i, per tant, s'imposava la negociació amb el Govern Suárez —i gairebé tothom, tret de l'esquerra revolucionària i dels independentistes, havien abandonat el principi del dret a l'autodeterminació—, la situació es tornà a complicar quan un grup d'organitzacions polítiques i sindicals catalanes —la denominada Comissió dels 10— va acceptar, el 3 de desembre de 1976, de participar a l'espanyola Comisión de los 9, formada per l'oposició democràtica i que havia de pactar amb el Govern Suárez el procés d'institucionalització de la democràcia a l'estat espanyol. El representant català en aquesta Comissió va ser Jordi Pujol. Com va escriure el periodista Lluís M. Bonet, l'any 1977, allò que

no havia aconseguit el franquisme —trencar la unitat catalana— ho aconseguien ara les temptacions del reformisme. Perquè a partir d'aquest moment es configuraven a Catalunya dues tendències clarament contraposades: la que preconitzava la negociació de Catalunya conjuntament amb l'oposició espanyola amb el Govern espanyol, i la que continuava pensant que Catalunya havia de negociar amb personalitat pròpia amb el Govern de l'estat.

Tarradellas, que era partidari d'aquesta darrera opció, va intentar convèncer Pujol que dimetés de la Comisión de los 9, en la reunió que ambdós polítics varen mantenir a París els dies 12 i 13 de desembre de 1976. Però Pujol no va fer efectiva la seva dimissió fins el 18 de març de 1977, en un moment en què el fracàs de les negociacions de l'oposició espanyola amb el Govern era ja aclaparador. Paral·lelament, a Sant Cebrià, al Rosselló, els dies 12 i 13 de febrer de 1977 es constituïa el Consell Consultiu de la Generalitat, presidit per Josep Tarradellas, però que no incloïa representants del PSUC ni de CDC. Com acabaria succeint, era evident que Tarradellas volia tenir el màxim protagonisme en el restabliment de la institució que ell encarnava, però, al mateix temps, volia implicar directament l'oposició catalana en la recuperació institucional.

Josep Tarradellas, que només consentia tornar a Catalunya si ho feia com a president de la Generalitat, va negociar personalment amb Adolfo Suárez el règim autonòmic per al Principat.

Mentre es produïen les negociacions a Madrid, a Catalunya no tot eren flors i violes. És veritat que la permanent de l'Assemblea de Parlamentaris es va apressar a donar suport a Tarradellas, però no varen faltar veus que deien que el viatge de Tarradellas havia estat una estratègia de Suárez per llevar protagonisme a una esquerra que havia resultat vencedora en les eleccions

Després del 15-J. El resultat de les eleccions del 15-J va accelerar el procés en un moment, però, en què no existia encara unanimitat sobre qui havia d'encapçalar les negociacions pel restabliment de la Generalitat. El 25 de juny s'havia constituït a Barcelona l'Assemblea de Parlamentaris catalans, d'on va sortir l'acord de crear una comissió permanent, presidida per Joan Reventós, el cap de la llista més votada. S'havia abandonat així la idea que semblava haver cobrat força dies abans de crear un consell executiu, sorgit de l'Assemblea.

Quan es va celebrar l'Assemblea, el Govern Suárez, triomfador en les eleccions del 15-J, havia pres ja la decisió de negociar directament amb Tarradellas el règim autòndic per a Catalunya. Va ser el dia 22 de juny quan la Moncloa n'havia pres la decisió, que la mateixa nit Carles Sentís comunicà a Tarradellas per telèfon.

D'aquesta manera Josep Tarradellas, el dia 27 de juny de 1977, per a sorpresa de tothom, agafava l'avió i es presentava davant de Suárez i del rei per negociar personalment el restabliment de la Generalitat. A aquestes alçades del procés polític, el president havia repetit per activa i per passiva que ell només retornaria a Catalunya i a Barcelona com a president de la Generalitat. Era evident que Suárez hagués preferit negociar amb un home com Jordi Pujol, amb qui el ministre Martín Villa s'havia entrevistat a Madrid

dos dies abans, però el resultat de les eleccions ho havia impedit. I davant la divisió existent entre les forces polítiques catalanes, Tarradellas assumia ara en solitari un repte que sabia que generaria molta polèmica a Catalunya. Certament, l'astorament a Catalunya fou majúscul i segons sembla el mateix Frederic Rahola —el delegat de Tarradellas al Principat— l'havia intentat convèncer poques hores abans d'iniciar el viatge que no anés a Madrid.

Però la decisió estava presa. Com va explicar el mateix Tarradellas en les seves memòries pòstumes del retorn, *Ja sóc aquí* (Barcelona, 1989), havia estat la decisió més difícil de la seva vida, i encara en ple vol, a l'avió que l'empresari Luis Olarra havia posat a la seva disposició, va confessar a Sentís que no tenia clar que en arribar a Madrid no seria detingut. I les negociacions amb Suárez foren, certament, molt dures, ja que el president no estava disposat a transigir en un aspecte fonamental: l'autonomia a Catalunya només podia concretar-se en la Generalitat. En cap cas eren admissibles fórmules de l'estil de "consejos" ni mancomunitats. Només la intervenció final del monarca, la tossuderia i capacitat negociadora del president —que finalment va convèncer el Govern que la Generalitat tenia els seus orígens en la monarquia medieval i no en la República del 1931— i la convicció del mateix Govern, tramesa per Tarradellas, que sense donar satisfacció a les reivindicacions de Catalunya —resolent "el problema catalán"— difícilment s'estabilitzaria la monarquia, varen aconseguir un acord de principi. El dia 2 de juliol finalment es va donar a conèixer l'acord Suárez-Tarradellas, adoptat el dia abans, i basat en el restabliment de les institucions històriques de Catalunya, en què l'autonomia definitiva de Catalunya hauria d'ésser establerta per les Corts espanyoles, i negociada entre el Govern i els representants elegits de Catalunya, en l'establiment d'un règim transitori, a partir de la llei de bases de l'estatut de règim local, que aleshores es tramitava a les Corts, i en el traspàs de serveis cap a la institució establerta procedents de l'estat i de les diputacions. Tarradellas va haver d'acceptar també, contra la seva voluntat, la

generalització del règim autonòmic en el conjunt de l'estat.

Mentre es produïen les negociacions a Madrid, a Catalunya no tot eren flors i violes. És veritat que la permanent de l'Assemblea de Parlamentaris es va apressar a donar suport a Tarradellas, però no varen faltar veus que asseguraven que el viatge de Tarradellas havia estat una estratègia de Suárez per llevar protagonisme a una esquerra que havia resultat vencedora en les eleccions, i polítics com Josep Benet, en aquells moments en l'òrbita del PSUC, afirmaven que l'organisme provisional anunciat seria poc menys que una "mancomunitat". No és el que opinava Gil Robles, el vell polític de la CEDA durant la República, que va afirmar a Tarradellas: "L'esclatxa que ha obert vostè solament es pot comparar amb la dels alemanys en la línia Maginot. Ha fet vostè la feina d'un tanc."

El restabliment de la Generalitat.

En la pràctica, però, encara restava molt de camí per recórrer. Calia donar contingut a l'acord adoptat, calia integrar les forces polítiques catalanes en el procés de negociació que tot just s'havia iniciat, i calia no abaixar la guàrdia per tal de no "descafeïnar" la restauració de la Generalitat. I la veritat va ser que en els tres mesos que va durar tot el procés, fins al reial decret- llei de restabliment de la Generalitat, del 29 de setembre de 1977, hi hagué de tot. L'estiu de 1977, ara fa vint-i-cinc anys, va ser un dels més agitats de la història recent. D'una banda era del tot necessari regularitzar les relacions entre Tarradellas i l'Assemblea de Parlamentaris, i establir les funcions que ambdues parts havien de tenir en el procés negociador. Encara hi havia a Catalunya qui pensava que Tarradellas podia i havia de quedar-se al marge de les negociacions. El seguit de reunions que durant el mes de juliol es varen celebrar entre el president i la Comissió Permanent de l'Assemblea de Parlamentaris va culminar en el nomenament d'una comissió negociadora formada per Joan Reventós, Antoni Gutiérrez, Jordi Pujol, Carles Sentís, Josep M. Triginer i Josep Benet. Les declaracions que aquest darrer va fer el 30 d'agost a *Mundo Diario*, en què afirma-

va que "la negociació s'ha deixat podrir. És impossible portar una negociació amb una part a Madrid i l'altra a Saint-Martin-le-Beau", varen animar Tarradellas a destituir-lo i varen obrir una crisi de dimensions considerables a Catalunya.

Perquè era evident que Tarradellas continuava liderant, a desgrat de tots els entremesos que des de Catalunya mateix se li posaven, tota la negociació. La primera reunió entre Tarradellas i el delegat del Govern, Salvador Sánchez Terán, es va celebrar a París el 10 d'agost, i quinze dies després, el 26 i 27 d'agost, hi hagué la segona reunió, que va culminar l'1 de setembre a Madrid, on es reuniren Sánchez Terán i Frederic Rahola, Josep Lluís Sureda i Manuel Ortínez, emissaris de Tarradellas. L'acord fonamental s'havia adoptat ja. Amb el rerefons de la destitució de Benet i les conflictives relacions que Tarradellas continuava mantenint amb un sector de l'oposició catalana, s'havia arribat a un acord bàsic de decret- llei de restabliment de la Generalitat. Finalment, el dia 28 de setembre se celebrà la cimera de Perpinyà, en què Tarradellas, Sánchez Terán i els caps de fila dels partits polítics catalans ratificaren per unanimitat els acords adoptats. A l'entremig s'havia celebrat la imponent manifestació de l'Onze de Setembre. El reial decret- llei de 29 de setembre, publicat al BOE de 5 d'octubre de 1977, restablí la Generalitat de Catalunya "institució secular, en què el poble català ha

El 23 d'octubre de 1977 Josep Tarradellas tornava a Catalunya. N'havia estat fora trenta-vuit anys, i els dos dies anteriors els va passar negociant a Madrid. L'arribada a Barcelona va ser multitudinària: milers de ciutadans l'acompanyaren de l'aeroport del Prat a la plaça de Sant Jaume, passant per Montjuïc.

El primer Govern de la Generalitat restaurada

Joan Codina i Torres (Trellat)
Ramon Espasa i Oliver (Sanitat i Assistència Social)
Joan Folchi i Bonafont (Economia i Finances)
Antoni Gutiérrez Díaz
Pere Pi-Sunyer i Bayo (Ensenyament i Cultura)
Jordi Pujol i Soley
Frederic Rahola i d'Espona (Governació)
Joan Reventós i Carner
Josep Roig i Magrinyà (Agricultura i Ramaderia)
Carles Sentís i Anfruns
Narcís Serra i Serra (Política Territorial i Obres Públiques)
Josep M. Triginer i Fernández
Josep M. Bricall i Masip (Secretari del Govern)

Josep Tarradellas i Joan, una biografia polèmica (Cervelló, 1899 – Barcelona, 1988)

“Un home clar, coherent, bon observador, sense brillantina, caut, astut, intel·ligent, prudent i valent, format per una navegació difícil i llarga.” Aquestes paraules, escrites per Josep Pla a començament dels anys 60, descriuen amb perfecció mil·limètrica un corredor de fons de la política com fou Josep Tarradellas. Els seus enemics segurament n’hi afegirien d’altres: personalista, autoritari, presidencialista..., però ningú no negaria la persistència i tossuderia

de les seves conviccions polítiques, a les quals va dedicar tota la seva vida i tot el seu patrimoni. Josep Fornas, que des de 1961 fins a 1976 fou un estret col·laborador de Tarradellas a l’interior de Catalunya, ha recordat sovint que durant el llarg exili del president pràcticament només ell tenia fe en el seu retorn al país, investit com a més alt dignatari de la Generalitat.

La seva carrera política s’inicià el 1916, com a secretari de propaganda del CADCI, l’organisme dels dependents de comerç, i ben aviat destacà entre la joventut catalanista. L’any 1920 fundà la Joventut Nacionalista La Falç. Secretari General d’ERC, en proclamar-se la República fou conseller de Governació i de Sanitat de la Generalitat, i del desembre de 1931 al gener de 1933 diputat al Parlament espanyol i al Parlament de Catalunya. El gener de 1933 dimití dels seus càrrecs en desacord amb Francesc Macià, se separà d’ERC i formà part del grup que aglutinava el diari *L’Opinió*. Contrari a la proclamació de l’estat català que féu Lluís Companys el 6 d’octubre de 1934, retornà a ERC i a l’inici de la Guerra Civil ocupà les conselleries de Serveis Públics i Economia.

El setembre de 1936 presidí el Govern d’unitat de totes les forces antifeixistes de Catalunya. Des d’aquests càrrecs signà el decret de col·lectivitzacions i control obrer i impulsà els decrets de s’Agaró i va presidir també la Comissió d’Indústries de Guerra de Catalunya. Crític amb el PSUC, no va estalviar enfrontaments amb el màxim dirigent d’aquest partit, Joan Comorera. Exiliat a França el febrer de 1939, fou detingut durant

l’ocupació nazi, però el règim de Vichy negà la seva extradició al Govern franquista. Fugí a Suïssa i retornà a França el 1944. L’any 1954 el president de la Generalitat a l’exili, Josep Irla, li delegà les funcions i l’agost d’aquell mateix any fou nomenat president de la Generalitat pels diputats al Parlament de Catalunya, reunits a l’ambaixada de la República Espanyola a Mèxic. A partir d’aquest moment, inicià la llarga travessa pel desert, des de la seva residència a

Saint-Martin-le-Beau, que havia heretat del seu pare i que va haver d’hipotecar, fins a perdre’n la propietat, per poder mantenir la representativitat institucional de Catalunya. Sovint s’ha destacat el caràcter testimonial i la representació simbòlica que a partir d’ara va ostentar, però no és menys cert que va ser capaç de conservar la Generalitat republicana amb el suport de molt pocs incondicionals.

Els darrers anys dels franquisme va reiniciar una activitat política que, com hem vist, no va ésser exempta de polèmica, crític com fou amb l’Assemblea de Catalunya i amb el paper que estava desenvolupant el monestir de Montserrat. De fet, la polèmica va continuar essent la tònica de la seva activitat política quan a partir de desembre de 1977 va tornar a presidir un govern d’unitat que restablí el règim autònom a Catalunya. I no va estalviar crítiques al procés autònom que es va començar a desenvolupar a l’estat espanyol –el “cafè per a tots”– ni a l’Estatut d’autonomia que les forces polítiques catalanes varen pactar a Madrid l’any 1979, per bé que, finalment, en va recomanar el vot afirmatiu en el plebiscit que se celebrà l’octubre d’aquell mateix any.

Després de les eleccions al Parlament de Catalunya del març de 1980, investí Jordi Pujol –un dels seus “antagonistes” polítics– president de la Generalitat i, si bé es retirà de la política activa, no va deixar mai de fer declaracions crítiques sobre l’evolució que vivia el país, els seus polítics i els seus homes i les seves manies. **P. P.**

vist el símbol i el reconeixement de la seva personalitat històrica” i derogava la Llei de guerra de 8 d’abril de 1938 per la qual Franco havia abolit l’Estatut d’autonomia de Catalunya. El dia 17 d’octubre el rei nomenava president de la Generalitat restaurada Josep Tarradellas i Joan, que el dia 23 (veure la pàgina 59), feia la seva entrada triomfal a Barcelona, com a president de la Generali-

tat, trenta-vuit anys després d’haver-la abandonada com a vençut. Encara restava el nomenament del primer Govern de la Generalitat, que Tarradellas realitzà el dia 5 de desembre de 1977 i, sobretot, encara faltava el pas més important: donar contingut i recursos econòmics a la Generalitat. Segons el testimoni de l’economista Rafel Pujol, que aleshores treballava a la Diputació de Barcelona, els

primers recursos propis de què va disposar Tarradellas en arribar a Barcelona foren els 50 milions de pessetes que encara restaven en un compte corrent, procedents de la comissió liquidadora de la Generalitat republicana. Era tot un símbol de continuïtat i, per què no dir-ho?, de legitimitat històrica.

Pelai Pagès